

μεγάλο ρεπερτόριο. Πρώτη φορά τραγούδησα στο δημοτικό σχολείο ντυμένος τσολιαδάκι. Πήγα μπροστά και με έβαλε ο δάσκαλος να τραγουδήσω σόλο. Δεν αισθάνθηκα φοβισμένος. Ένωσα σα να ήταν η φυσική μου θέση.

Ερ.: Όλα αυτά τα χρόνια παραμένετε πιστός στη μουσική. Δεν υπήρξαν στιγμές που να χρειάστηκε ή επιθυμήσατε να ακολουθήσετε κάποιο άλλο επάγγελμα;

Β.Λ.: Όχι, ήταν η προσωπική μου ενασχόληση. Την πρώτη μου συναυλία την έκανα, 35 χρόνια πριν, με τον Μάνο Χατζηδάκι τη δεκαετία του 80. Είχα βέβαια και μία προϋπηρεσία άλλων 10 ετών από τα χρόνια της εφηβείας, από τότε που πρωτοξεκίνησα να παίζω μουσική. Έτυχε να βρεθώ σε κάποιο ωδείο στη Θεσσαλονίκη, να γνωρίσω μουσικούς και ξεκινήσαμε να παίζουμε με κάποιες ορχήστρες. Είχα την τύχη να δισκογραφήσω με την «μυθολογία» του τόπου μας, όπως τους λέω εγώ, με τους Χατζηδάκι, Θεοδωράκη, Σπάθα ενώ ταυτόχρονα τραγουδούσαμε πολύ μεγάλους, ποιητές όπως οι Ελύτης, Γκάτσος, Βάρναλης, Γκανάς, Σεφέρης.

Ερ.: Ποιά είναι τα στοιχεία που αποκομίζετε από όλους αυτούς τους μεγάλους δημιουργούς και τα οποία δεν βλέπετε ενδεχομένως να υπάρχουν στους νεότερους;

Β.Λ.: Εγώ δεν θα το έθετα έτσι. Απλά παλαιότερα ήμασταν πιο κοντά στα γεγονότα μίας πολύ ρομαντικής περιπέτειας του τόπου. Όλο αυτό λοιπόν συμπιέστηκε σε μία ολόκληρη κοινωνία. Μεγάλοι δημιουργοί άρχισαν να ασχολούνται με ένα μουσικό τοπίο, να το διανθίζουν με την ελληνική κατάσταση και να το κάνουν οικουμενικό. Έγινε δηλαδή παγκόσμιο μέσα από τα ίδια τα γεγονότα. Όλα αυτά τα συμβάντα δεν εξασθένησαν απλώς, πήραν μία άλλη μορφή από τη στιγμή που ελληνική πραγματικότητα άλλαξε. Άλλες φόρμες γεννηθήκαν στο τραγούδι. Έφυγαν κατά κάποιο τρόπο τα μεγάλα έργα, οι τίτλοι μεγάλων έργων όπως είναι το «Άξιον Εστί», «Ο μεγάλος Ερωτικός», «Το μεγάλο μας τσίρκο», «Το χρονικό»... Όλα αυτά πήραν μία άλλη μορφή. Γεννήθηκε το τραγούδι το ίσως πιο... εθνικό. Δεν ήταν συλλογικό, δεν είχε τον ποιητή, τον μαέστρο, τον συνθέτη, τον τραγουδιστή αποκλειστικά. Πιστεύω ωστόσο ότι το υλικό αυτό διατηρείται με την ελληνική γλώσσα, υπάρχει. Και υπάρχουν δημιουργοί που γεννώνται κάτω από αυτές τις συνθήκες. Δεν μπορώ να το αμφισβητήσω και δεν μπορώ αν θέλετε... να του δώσω πικρή διάσταση. Για εμένα είναι ενθαρρυντικό. Την περίοδο που ζούμε τώρα κατά την οποία περνάμε από πολύ απότομες αλλαγές, όπου η καθημερινότητά

μας είναι σχεδόν τρομακτική αν σκεφτεί κανείς ότι μία ημέρα είναι άλλες οι συνθήκες που βιώνουμε και την άλλη ξυπνάμε και είναι πολύ διαφορετικά... αυτό είναι αφορμή για τον Έλληνα που έχει μάθει να δημιουργεί κάτω από τέτοιες συνθήκες. Και αυτό συμβαίνει σε όλους τους τομείς της τέχνης. Για κάποιο λόγο τρεφόμαστε από μία δόμηση που αυτός ο τόπος δεν έχει αφήσει ποτέ να καταλαγιαστεί.

Η όλη η προσπάθεια τα τελευταία 40 χρόνια ήταν η χειραγώγηση του Έλληνα μέσω του πολιτισμού, μέσω της παιδείας και κατά συνέπεια μέσω της αναθεώρησης του Συντάγματος.

Ερ.: Πιστεύετε ότι οι συνθήκες που βιώνουμε το τελευταίο χρονικό διάστημα μπορεί να αποτελέσουν και εφαλτήριο για ανάλογες δημιουργίες στον χώρο της τέχνης;

Β.Λ.: Ναι και για την ακρίβεια η δημιουργία δεν σταμάτησε ποτέ. Κάθε φορά υπάρχει μία αφύπνιση. Υπάρχουν δημιουργοί οι οποίοι προφητεύουν μία κατάσταση. Αφήνουν με το έργο τους ένα αποτύπωμα και έρχεται κάποια στιγμή που το έργο τους θα ξαναδιαβαστεί κάτω από διαφορετικές συνθήκες που δημιουργούνται. Ο λαός, όταν αποκόπεται από το μήνυμα της τέχνης και ειδικά

ο Έλληνας, χάνει επεισόδια. Όταν όμως παραμένει στραμμένος προς αυτή τη δημιουργία, είτε μέσω της παιδείας, είτε μέσω της πράξης του πολιτισμού, τότε δεν χάνεται. Αλλά αυτό είναι και μία έξυπνη διαχείριση της εξουσίας η οποία στοχεύει στο να μην λαμβάνουμε αυτά τα μηνύματα από πουθενά. Γιατί η όλη η προσπάθεια που γίνεται τα τελευταία 40 χρόνια, είναι μία προσπάθεια χειραγώγησης του Έλληνα μέσω του πολιτισμού, μέσω της παιδείας και κατά συνέπεια μέσω της αναθεώρησης του Συντάγματος.

Ερ.: Υπάρχει κατά τη γνώμη σας μία τάση μη στήριξης του πολιτισμού μας; Ένα είδος ελέγχου και από ποιούς;

Β.Λ.: Η μη στήριξη του πολιτισμού μας είναι ένα άλλο είδος... κατοχής. Γενικότερα στον πλανήτη διαχειριζόμαστε τους λαούς αφαιρώντας τα ήθη και τα έθιμά τους. Αφαιρώντας γενικώς το πνεύμα, αφαιρούμε την ισχύ των ποιητών μας, των συγγραφέων μας, αφαιρούμε επεισόδια από τα κομμάτια της ιστορίας μας γιατί η παγκοσμιοποίηση δεν αφορά την Ελλάδα μόνο αλλά ολόκληρο τον πλανήτη. Υπάρχουν διατεταλμένες υπηρεσίες να παίξουν αυτό τον ρόλο και όποιος το αμφισβητεί, μακάρι να με διαψεύσει.

Ερ.: Κατά συνέπεια θεωρείτε ότι το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει βρεθεί σήμερα σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση δεν είναι μόνο αποτέλεσμα των πολιτικών της και των επιλογών του λαού της;

